

Samboeruskifte – ikke for alle

Av advokatfullmektig Åse Marie Johannessen
amj@halvorsenco.no

Uskifte er en rett for gjenlevende ektefelle eller samboer til å overta visse eiendeler etter førstavdøde uten at det skiftes med førstavdødes arvinger.

I. INNLEDNING

Tradisjonelt har retten til uskifte vært forbeholdt ektefeller, men i 2008 fikk også samboere med felles barn rett til å sitte i uskifte. Uskifte er en rett for gjenlevende ektefelle eller samboer til å overta visse eiendeler etter førstavdøde uten at det skiftes med førstavdødes arvinger. Gjenlevende gis med andre ord en rett på bekostning av avdødes arvinger, som må tåle at de ikke mottar arv før også lengstlevende har falt bort.

Den 1. januar i år trådte den nye arveloven i kraft. Under arbeidet med loven ønsket Arvelovutvalget større grad av likestilling mellom

ektefeller og samboere, og foreslo at samboere med fem års sammenhengende samboerskap skulle likestilles med ektefeller. Dette ble blant annet begrunnet i at lovgiver på flere områder har likestilt ektefeller og samboere, og at mange samboere derfor forventer at arveloven gir dem arverettslig beskyttelse. Forslaget fikk ikke tilstrekkelig støtte i departementet, som blant annet pekte på behovet for å ha et alternativ til ekteskap. Departementet la også vekt på at samboerarvereglene som ble innført i 2008 er relativt nye, og at de ikke burde endres før man har sett om reglene er velfungerende. Resultatet ble at reglene fra 2008 ble videreført i den nye arveloven.

Åse Marie Johannessen startet som advokatfullmektig i Advokatfirmaet Halvorsen & Co i august 2021. Åse Marie er i hovedsak tilknyttet firmaets familie- og arverettsavdeling. Hun skrev masteroppgave om avkortning i arv, og hadde skriveplass hos Advokatfirmaet Halvorsen & Co våren 2021.

Det er kun samboere med felles barn som får skifteattest fra tingretten. Dersom samboerne ønsker å sikre hverandre, må dette gjøres gjennom testament hvor det kan avtales løsninger som i praksis ligner på uskifte.

2. HVEM HAR RETT TIL Å SITTE I SAMBOERUSKIFTE?

Retten til uskifte for samboere følger av arveloven § 32. Etter denne bestemmelsen har den som var samboer med arvelateren ved dødsfallet og som har, har hatt, eller venter barn med arvelateren, rett til å sitte i uskifte med visse eiendeler. Hvem som anses som en «samboer», er definert i arveloven § 2 tredje ledd. Etter denne bestemmelsen omfattes personer over

18 år som bor sammen i et «ekteskapslignende forhold». Barnevilkåret er blant annet begrunnet i at samboere med felles barn bærer tydeligere preg av å være et livsfellskap enn samboere uten barn. Ut i fra dette mente lovgiver at det var naturlig at gjenlevende samboers interesser til en viss grad skulle prioriteres på bekostning av avdødes arvinger. Vilkåret om felles barn omfatter også samboere som «har hatt» felles barn, det vil si at dersom barnet ikke lenger lever,

skal ikke dette gå ut over lengstlevendes rett til uskifte. Videre omfattes tilfeller der lengstlevende «venter» barn med avdøde. Dette alternativet rammer derfor først og fremst kvinner, men dersom samboerne venter et adoptivbarn, kan også menn gis uskifterett etter dette alternativet.

Barnevilkåret er absolutt, og varigheten av samboerskapet er ikke av betydning for uskifteretten. Ved å sette felles barn som vilkår unngår

man også bevismessige utfordringer knyttet til hvor lenge samboerskapet har vart. I og med at barnevilkåret er absolutt, har ikke samboere uten felles barn mulighet til å gi hverandre rett til uskifte gjennom testament eller samtykke fra arvingene. Det er kun samboere med felles barn som får uskifteattest fra tingretten. Dersom samboerne ønsker å sikre hverandre, må dette gjøres gjennom testament hvor det kan avtales løsninger som i praksis ligner på uskifte.

Lengstlevende kan ende opp med å bruke betydelige midler til å forøke verdien av felles bolig, uten at dette tas hensyn til ved et fremtidig skifte.

3. HVEM SITTER LENGSTLEVENDE SAMBOER I USKIFTE MED?

I og med at samboere må ha felles barn for å sitte i uskifte, er det først og fremst overfor disse det er aktuelt å sitte i uskifte. Dette til forskjell fra ektefeller hvor lengstlevende kan sitte i uskifte også med andre slektsarvinger som avdødes søsken eller foreldre. Likevel kan det også for samboere være aktuelt med uskifte overfor andre slektsarvinger i de tilfeller der samboerne har hatt felles barn, men ikke lenger har det.

4. HVILKE EIENDELER KAN LENGSTLEVENDE OVERTA USKIFTET?

Uskiftebegrepet er etter norsk rett ofte forbundet med de ekteskapsrettslige formuesordningene felleseie og særøie. Etter arveloven § 14 første ledd er ektefeller gitt en ubetinget rett til uskifte med felleseiemidler. Når en ektefelle sitter i uskifte med felleseie, er hovedregelen at felleseiet deles i to når uskifteboet skal skiftes på et senere tidspunkt. I og med at samboere ikke har formuesordningene felleseie og særøie, måtte lovgiver finne andre kriterier for å avgrense omfanget av uskifteretten for samboere. Etter arveloven § 32 er uskifteretten for samboere begrenset til felles bolig og innbo, samt bil og fritidsbolig som «tjente til felles bruk» for samboerne. Avgrensningen av omfanget av uskifteboet knytter seg dermed til visse av avdødes eiendeler, og ikke til formuesordningen slik den gjør for ektefeller. I de fleste tilfeller fører avgrensningen til at lengstlevende sikres en vesentlig del av formuen samboerne rådet over:

Hva som var partenes felles bolig, byr sjelden på tolkningsproblemer, men det kan for eksempel reises spørsmål ved om det er mulig å sitte i uskifte med flere felles boliger. I teorien har det blitt tatt til orde for at dette er mulig, så lenge boligene tjente til samboernes felles bruk. En pendlerleilighet som kun benyttes av den ene samboeren i forbindelse med jobb, vil derimot ikke omfattes av vilkåret. «Innbo» skal tolkes vidt slik at det også omfatter kostbart innbo og eiendeler som er tilknyttet hjemmet, men som brukes utendørs, som for eksempel snøfreser og utemøbler.

Vilkåret om at fritidseiendom og bil som skal overtas uskiftet, må ha tjent til samboernes felles bruk medfører at en eiendom eller en bil som kun er ment som investeringsobjekt, faller utenfor uskifteretten. Det er ikke noe i veien for at uskifteboet omfatter flere fritidseiendommer. Båter og campingvogner omfattes ikke av uskifteretten. En annen viktig begrensning er at uskifteretten ikke omfatter noen form for finansaktiva. Det vil si at lengstlevende etter arveloven § 32 ikke har rett til å sitte i uskifte med aksjer, bankinnskudd og obligasjoner etter førstavdøde. I de tilfeller der førstavdøde for eksempel har plassert store deler av sine aktiva i aksjer, er det lite sannsynlig at lengstlevende er tjent med å velge uskifte.

En ulempe med å la det uskiftede boet omfatte fritidseiendommer og biler er at lengstlevende blir alene om å dekke utgifter til vedlikehold, oppussing og lignende som samboerne tidligere var to om å dekke. Samboerne kan riktignok

© Sergei Shavin | Dreamstime.com

innskrenke eller utvide omfanget av uskifteboet gjennom testament. For eksempel kan det avtales at uskifteboet skal omfatte alt avdøde etterlater seg. På denne måten slipper man grensdragningen mellom hva som inngår og hva som faller utenfor uskifteboet.

5. HVA SKJER MED DET LENGSTLEVENDE ERVERVER UNDER USKIFTEPERIODEN?

Etter arveloven § 36 går alt som samboeren er eller blir eier av som «hører naturlig sammen med» de eiendelene han eller hun har overtatt uskiftet, inn i uskifteformuen. Arv eller gaver som lengstlevende mottar, går for eksempel ikke inn i uskifteformuen. Det samme gjelder for lengstlevendes lønnsinntekter, men dersom lengstlevende samboer derimot bruker egen arbeidsinntekt til å pusse opp felles bolig eller til å kjøpe nye møbler, inngår dette i uskifteformuen. Lengstlevende kan dermed ende opp med å bruke betydelige midler til å forøke verdien av felles bolig, uten at dette tas hensyn til ved et fremtidig skifte.

Verdiøkningen kommer uskifteboet til gode, og lengstlevende har rett på samme andel av uskifteboet som da uskifteboet ble stiftet. Samboerne

kan imidlertid i testament innta bestemmelser som tar hensyn til slike situasjoner for eksempel ved å avtale at lengstlevende har rett på verdiøkningen som skyldes lengstlevendes innsats. Et annet eksempel kan være der lengstlevende selger felles bolig og kjøper en ny, mindre bolig. Da inngår både den nye boligen og eventuelt overskudd fra salget i uskifteboet.

6. RÅDIGHETSBEGRENSNINGER UNDERVEIS I USKIFTET

Den lengstlevende samboeren råder som eier over alt som hører til uskifteformuen, med mindre noe annet er bestemt i lov, avtale eller testament. Begrensningene som følger av arveloven, er de samme som for ektefeller, og knytter seg hovedsakelig til begrensninger i adgangen til å gi gaver «som står i misforhold til boet» eller arveoppgjør fra uskifteformuen. Dersom lengstlevende har gitt gave i strid med rådighetsbegrensningene, kan arvingene kreve gaven omstøtt. For de aller fleste byr ikke rådighetsbegrensningene underveis i uskiftet på særlig store problemer, og gjenlevende samboer vil kunne leve godt uten at rådighetsbegrensningene setter hindringer.

Den lengstlevende samboeren blir ikke bare ansvarlig for gjelden tilknyttet aktiva som inngår i uskifteboet, men også gjelden som knytter seg til aktiva som ikke går inn i uskifteboet.

7. ANSVARET FOR AVDØDES GJELD

Når boet overtas uskiftet, blir den lengstlevende samboeren personlig ansvarlig for «arvelaters forpliktelser». Det vil si at lengstlevende blir ansvarlig for all gjeld som førstavedde etterlater seg. Dermed blir den lengstlevende samboeren ikke bare ansvarlig for gjelden tilknyttet aktiva som inngår i uskifteboet, men også gjelden som knytter seg til aktiva som ikke går inn i uskifteboet. Dersom avdødes midler i stor grad er belånte, vil det sjelden lønne seg å velge uskiftet bo for gjenlevende samboer. Særlig der det knytter seg mye gjeld til eiendeler som ikke inngår i uskiftet, som for eksempel eiendommer som er investeringsobjekter, kan uskifte gi uheldige resultater for lengstlevende. I andre tilfeller der avdødes gjeld kun knytter seg til felles bolig, vil det være mindre betenkelig å velge uskifte.

Når gjenlevende samboer først har overtatt gjeldsansvaret og sendt inn uskiftesøknad, er det for sent å angre seg. Dette er også uttalt av Høyesterett i en sak hvor lengstlevende (ektefelle) hevdet hun ikke var klar over at hennes avdøde mann var insolvent, og at hun dermed var ansvarlig overfor mannes forretningskreditorer. Det er derfor svært viktig at lengstlevende skaffer seg god oversikt over avdødes økonomiske stilling før hun eller han bestemmer seg for å sitte i uskifte eller skifte.

8. SKIFTE AV SAMBOERUSKIFTE

Når samboeruskifte skal skiftes, er det etter arveloven § 39 verdiforholdet mellom samboernes eiendeler i uskifteboet på det tidspunktet uskifteboet ble etablert, som er grunnlaget for delingen. Dette er en viktig forskjell fra

skifte av ektefelleuskifte, hvor utgangspunktet er likedeling av uskifteboet. Hvis lengstlevende samboer eier 1/3 av felles bolig, og avdøde eier 2/3, skal dette forholdet legges til grunn for den senere delingen. Som vist tidligere i artikkelen er forholdstallet konstant under hele uskiftet, uavhengig av hvor mye lengstlevende har skutt inn av egne midler etter at uskifteboet ble etablert. Dermed kan uskifte lede til uheldige resultater for lengstlevende.

9. OPPSUMMERT: DETTE BØR DU TENKE PÅ

Som påpekt er det viktig at lengstlevende samboer skaffer seg god oversikt over avdødes økonomi før hun eller han bestemmer seg for å overta boet uskiftet. Det er også viktig at samboere ikke velger uskifte fordi det fremstår som en enkel og grei løsning, eller fordi de

tenker at samboeruskifte er det samme som ektefelleuskifte. Helt generelt vil det ofte være lurt å velge å skifte for unge samboere. I disse tilfellene er sjansen for at lengstlevende reetablerer seg større, og det kan ofte lønne seg å skifte med avdødes arvinger umiddelbart fremfor å skifte når nytt samboerskap eller ekteskap inngås i fremtiden. Motsetningsvis kan uskifte være en bedre løsning for eldre samboere, der sjansen for at lengstlevende inngår nytt samboerskap eller ekteskap er mindre.